

जाहिरातींचे दर.

सालील पत्र्यावर चौकशी

करावी

व्यवस्थापक, अर्थ,

'दुर्गाधिवास', पुणे

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु ४

(टपाल हाशिल माफ)

किरकोळ अकास

एक आणा

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष ३

पुणे, बुधवार, तारीख ७ जुलै, १९३७

अंक २६

इनकम-टॅक्स कायदा वरचेवर बदलत आढे तरी इनकम-टॅक्स भरण्यात कायदेशीर रीत्या बचत करण्यासाठी

बी. एल. ठोसर, पब्लिक अकौंटंट

यांचेकडेच आपले काम सोपवा

पत्ता:—१५५, रविवार पेठ, सोन्यामारुतीसमोर, पुणे
हेड ऑफिस—४९५-९७ काळवा देवी रोड, मुंबई २

"DAWN'S MENSORIUM" makes 6% addition to the monthly income of the family Prospectus sent free on application
General Manager, "The Dawn of India Life Insurance Company Limited, POONA"

UNEMPLOYMENT
NO MORE

अखिल हिंदुस्थानांत पहिल्या
प्रतीचें सरकारमान्य
झारापकर टेलरिंग
कॉलेज

आप्पा बळवत चौक, पुणे २
[माहितीपत्रक मागवा]

“स्वल्प व्याजानें कर्ज”

स्वदेशी उद्योगधंद्यांना उत्तेजन देऊन त्यांची योग्य जोपासना करण्यास व स्वतःच्याही फायद्यासाठी, कंपनीचें लोन सर्टिफिकेट घेण्यास आजच रु २४ किंवा, प्रथम ६८ व दरमहा ३, पुढें सहामाहिने भरून १०० ते ५००० कर्ज, अगर रु ५ ते १०० रोस मिळवा तसेंच स्पेशल लोन घेऊनही निकडीच्या गरजा भागवा प्रास्पेक्टस व एजन्सीसाठी २ आण्याची तिकिटें पाठवून लिहा अगर भेटा दि हिंदुस्थान इंडस्ट्रियल कंपनी लि०

हेड ऑफिस:—गिरगाव मुंबई.

ब्रंच.—लक्ष्मीरोड, काकाकुवा मॅन्शनसमोर, पुणे २

INDUSTRIAL SOCIETY WORK SHOP

Furniture on hire on Reasonable Terms
Any kind of plain or fancy Wooden and Iron Furniture can be made to order and delivered in the shortest possible time
Old Furniture also can be bought or sold on commission

SHEVAK Bros. 153 Kasba, POONA
Near Ganpati Temple
Branch No 1 Ferguson Road

K. K. & Co.

Photographic Dealers
POONA

मुलांचा खाऊ

मृणजे सर्व प्रकारचें पेपरमिंट, लेमन
झॅप्स, मिल्क टॉफी, वगैरे
भावाचें माहितीपत्रक मागवा
भारत इंडस्ट्रियल वर्क्स, ८१३ सदाशिव, पुणे २

दि साऊंड बँकिंग कॉर्पोरेशन लि.

[स्थापना सन १९३५]

९३।१ लक्ष्मीरोड, पुणे शहर

कामाची वेळ —

दररोज सकाळीं १० ते ३, शनिवारी १० ते १

चाळू ठेवी द सा द शें २ टक्के व्याजानें स्वीकारल्या जातात.

सेविंग बँक ठेवीवर द सा द शें ३ टक्के व्याज दिलें जातें

मुदतीच्या ठेवी ३ महिन्यापासून ३ वर्षेपर्यंत स्वीकारल्या जातात व्याजाचे दराबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी

कर्ज सोने, चादी, सस्कारी रोखे, वगैरे तागणावर रकमा दिल्या जातात

मॅनेजिंग एजंट्स

अनुक्रमणिका

१ विविध माहिती	३३४	सहकारी पत्तपेढीचे पोट-नियम	१४
२ सोन्याच्या अजीर्णावर उतारा	३३५	६ वें सर सोराबजी पोच-सानवाला	३३९
३ राज्यघटनेचा आर्थिक पाया मूकम आहे काय !	३३६	७ बगलोर येथील सहकारी परिषद	३४०
४ कॉफी	३३६	८ फिल्मसची आयात व त्या-वरिल जकात	३४०
५ स्फुट विचार	३३७	९ दक्षिण आफ्रिकेंत सोन्याचा धूर	३४१
नफा-नुकसानीस जबाबदार कोण ?-रेल्वेजर्जे रान वरिष्ठ-नोकरास मोकळे सोडा-फ्रान्सवरील आर्थिक गडा-तर-सर सोराबजी पोच-सानवाला ह्याचा मृत्यु-		१० प्रसीवरील कराची वसुली	३४२
		११ निवडक बाजारभाव	३४३

अर्थ

बुधवार, तां ७ जुलै, १९३७

सोन्याच्या अजीर्णावर उतारा

सोन्याचे भवितव्य पुन्हां अनिश्चित ?

फ्रान्समध्ये प्रधान मंडळाच्या घटनेत बदल होतांच फ्रेंच चलनाच्या, पौड व डॉलर ह्यांच्या मानाने स्थिरावलेल्या किंमतीत उतार करण्याचा तेथील सरकाराचा बेत आहे, अशा बातम्या पसरल्या. अमेरिका, इंग्लंड व फ्रान्स ह्या तीन राष्ट्रांनी आपल्या चलनांच्या परस्पर किंमतीचे संबंध स्थिर राखण्याचा निश्चय मागे जाहीर केल्यापासून सोन्याच्या बाजारात म्हणण्यासारखी गडबड पुन्हा होणार नाही असे वाटावयास लागले होते. परंतु फ्रेंच सरकाराची सापत्तिक परिस्थिति व फ्रेंच राष्ट्राची आर्थिक अवस्था असमाधानकारक झाल्यामुळे परराष्ट्रीय हुंडणावळीचा दर बदलून म्हणजे फ्रेंक हे चलन सोन्याच्या मानाने आणखी कमी किंमतीचे करून तिजोरीची व व्यापाराची घडी तात्पुरती साव गवी ही कल्पना फ्रान्समध्ये पुन्हा हवेत खेळू लागली. ह्या बाबतीत फ्रान्सचे दोषे सहकारी, अमेरिका व फ्रान्स काय करणार ह्याविषयी साहजिकच कुतूहल उत्पन्न झाले. आम्ही आमच्या सुवर्णविषयक व हुंडणावळीच्या घोरणात फेरफार करण्याचे योजलेले नाही असे ब्रिटिश व अमेरिकन मुत्सद्यांनी निश्चय सांगितले असताहि लोकांची खात्री पटून त्याचे समाधान झालेले नाही सोन्याचा भाव स्थिर राहणार का कमी होणार हे जाणण्याची सार्वत्रिक इच्छा दिसून येत असून ती तृप्त न झाल्याने अनिश्चिततेचे वातावरण पुन्हा पसरले आहे.

सोन्याच्या भवितव्याचा प्रश्न पुन्हा उद्भवण्याचे आणखी एक महत्त्वाचे कारण घडून आले आहे जगातील सोन्याचा पुरवठा देवघेवीच्या मानाने अपुरा असल्याची तक्रार पाश्चात्य राष्ट्रांतले तज्ज्ञ म्हणवले जाणारे लोक काही वर्षांपूर्वी करीत असत. सर हेन्री स्ट्रॅकॉश सोने पुरवून वापरा, नाही तर त्याचा भयकर तुटवडा पडून बाजारभाव अधिकच मंदावून राष्ट्राची आर्थिक अवस्था ज्यास्त विकट होईल असे एकसारखे कंठरवाने सांगत होते आणि हिंदी सोन्याचा ओघ बाहेर जात होता त्याचे अभिनेंदन करीत होते ! साजगी संग्रहित सोने व साणीतून निघणारे सोने

हे सर्व मध्यवर्ती बँकाच्या निर्घात व व्यापारी देवघेवीत गेले पाहिजे असा त्याचा कटाक्ष होता. सध्या हे सर्व उलट पाळते झाले आहे. सोन्याचा पुरवठा प्रमाणाबाहेर होत असून तो कसा पचवावयाचा ह्याची पंचाइत आता झाली आहे दुष्काळांत धान्याधुन्याचा उपयोग अत्यंत काटकसरीने केला जातो आणि त्याच्या उलट, सुवत्तेच्या काळात धान्य जनावरांस खावयास घालण्यास दिकत वाटत नाही, तसाच प्रकार सोन्याच्या बाबतीत होऊ पहात आहे, किंबहुना झाला आहे सोन्याच्या मर्यादित सग्रहावर निर्वाह करण्याचा प्रसंग आल्यामुळे राष्ट्रांनी थोड्या सोन्याच्या आधारावर जरूर ते चलन व्यवहारात चालू ठेवण्याचे ठरविले, म्हणजे, विशिष्ट वजनाच्या सोन्याची चलनाने मापली जाणारी किंमत त्यांनी वाढविली. ह्याचाच अर्थ सोने महाम केले आणि अर्थातच त्याच्या मानाने चलन उतरले सर्व राष्ट्रांत सोन्याची किंमत तेथील चलनात वाढल्या कारणाने सोन्याच्या खाणींच्या घद्यास उत्तेजन मिळाले एक औस वजनाच्या सोन्यास इंग्लंडमध्ये पूर्वी सुमारे ८४ शिलिंग इतकी किंमत होती, ती १४० शिलिंगाच्यावर गेली हिंदुस्थानात सोन्याचा तोळ्याचा भाव २४ रुपयांवरून ३५ रुपयांपर्यंत चढला तेजीच्या भावाचा फायदा घेण्यासाठी खाणीवाल्यांनी सोन्याचे उत्पादन वाढवले आणि जुन्या, सोडून दिलेल्या खाणींचेहि नशीब उदयास आले जगाचा व्यापार न वाढता त्याचे विनिमय साधन जे सोने त्याचाच पुरवठा वाढला आणि ह्या सोन्याचे काय करावे ह्याची विवचना आता राष्ट्रास लागली आहे.

जगातले सोने इंग्लंड व अमेरिका ह्यासारख्या सपन्न राष्ट्रांकडे धाव घेतें हे सहाजिकच आहे पण ह्या येणाऱ्या सोन्याचे काय करावे व त्याचा ओघ कसा थांबवावा हे त्यांस सुचेनासे झाले आहे. त्याचा पुरवठा मागणीच्या मानाने अधिक झाल्याने सोने नाणे म्हणून पुन्हा वापरात आणावे म्हणजे त्याची किंमत उतरण्याचे कारण उरणार नाही असे कित्येकांचे म्हणणे आहे. सोन्याचा सध्याचा भाव म्हणजे हुंडणावळीचा दर कमी करावा आणि ह्या रीतीने त्याच्या पुरवठ्यास आळा घालावा अशीहि सूचना करण्यांत आली आहे सोने खरेदी करून ते मध्यवर्ती बँकाच्या संग्रहात व त्याच्या बाजूस काढून ठेवलेल्या स्वतंत्र फंडात गारद करावे ह्याच उपायाचा अवलंब सध्यापावेतो करण्यात आला आहे पण एवढ्याने भागत नाही असे दिसून आल्यावरून पूर्वीची सामान्य परिचयाची आंतरराष्ट्रीय सुवर्णचलन पद्धति पुनश्च चालू करावी असे कित्येकांस वाटत असून जबाबदार मुत्सदी ह्या सूचनेचा काळजीपूर्वक विचार करीत आहेत १९३६ सालातले जागतिक सुवर्णात्पादन कल्पनेपेक्षा ज्यास्त झाले आणि रशियन खाणींमधून अंदाजाच्या मानाने अधिक सोने बाहेर निघत आहे असे दिसताच चोहोकडे सळबळ उठून गेली त्याचा भाव उतरण्यापूर्वी आपल्या गाठचे सोने विकून टाकावे ह्या बुद्धीने अनेकांनी बाजारातील पुरवठ्यात भर घातली आहे त्या कारणाने सोन्याच्या अजीर्णाची प्रकृति अधिकच विषडली आहे हिंदुस्थानने गेल्या सात वर्षांत ३०० कोटि रुपयांचे सोने बाहेर पाठवून जगास उपकृत केले आहे आणि ह्याबद्दल विपुल धन्यवादहि मिळविले आहेत सोने पचावयास कठिण म्हणून हिंदी सोन्याची निर्गत थांबवावी किंवा मर्यादित करावी अशी सूचना आमच्या सरकारास केली जाण्याचा संभव आहे हिंदी लोकमत सरकारास पटलेले नाही, बाहेरच्या तज्ज्ञांच्या सल्लाचा व ब्रिटिश सरकारच्या घोरणाचा त्यावर कांही परिणाम होतो की काय ते पहावे.

नव्या राज्यघटनेचा आर्थिक पाया भक्कम आहे काय ?

हिंदी रेल्वेजची आर्थिक स्थिति सुघारेण, अशी अपेक्षा करण्यास फारशी जागा नाही, हा वेजवुड कमिटीचा अभिप्राय हिंदुस्थानच्या सर्वसाधारण प्रगतीच्या दृष्टीने आशाजनक नाही. नव्या राज्यघटनेमधील मध्यवर्ती सरकार व प्रांतिक सरकार ह्यांमध्ये सरकारी उत्पन्नाची वाटणी सुचविताना, नवीन राज्यघटनेच्या मार्गात सरकारी उत्पन्न-सर्चाच्या परिस्थितीची अडचण येणार नाही, असे आपले मत सर ओटो नीमायर ह्यांनी व्यक्त केले होते. रोख मदत देणे, जुने कर्ज रद्द करणे, विशिष्ट करांच्या उत्पन्नातील हिस्से तोडून देणे, इत्यादी मार्गांनी नव्या-जुन्या प्रांतांस मध्यवर्ती सरकारने सहाय करावयाचे आहे. ही जबाबदारी पार पाडण्यास हिंदुस्थान सरकारची स्वतःची परिस्थिति सुधारली पाहिजे. रेल्वेजचे उत्पन्न हळू हळू वाढून त्या सरकारास पुरेशी कूस सापडेल, असे सर ओटो ह्यांचे म्हणणे होते. त्यांच्या योजनेस पार्लमेंटने मान्यता दिली, तथापि सदरहू शिफारशीतील मूलभूत अपेक्षा खरी ठरण्याविषयीची आपली साशकता हिंदुस्थान सरकारने त्यावेळीच स्पष्टपणे व्यक्त केली होती रेल्वेजचा खर्च कमी होऊन उत्पन्न वाढेल, ह्या आशेच्या ततूवर सर ओटो ह्यांचा आशावादीपणा टागून राहिला होता, परंतु आता वेजवुड कमिटीने त्याचा स्फोट उडवला आहे रेल्वेजनी आपला स्वतःचा रोजचा ससार जेमतेम चालवला म्हणजे मिळवली, मध्यवर्ती बजेटास त्याचेकडून प्राप्ती होण्याची ह्यापुढे आशा नाही, असे वेजवुड कमिटीने स्पष्ट केले आहे

मध्यवर्ती सरकारावरील ही आपत्ती प्रांतिक सरकारांसहि जाणवणार असे दिसते स्वायत्त प्रांतांस प्राप्तीवरील करांचा काही भाग मिळावा, असे नीमायर लवादाने ठरविले आहे ही वाटणी होणे मध्यवर्ती सरकारची स्वतःची आर्थिक परिस्थिति समाधानकारक असण्यावरच अवलंबून आहे प्रांतिक सरकारास करवाढ करण्यास फारसा वाव नाही परंतु त्याचेवरील जबाबदारी मात्र वाढली आहे. गेली काही वर्षे काटकसरीच्या मार्गांचा अवलंब करण्यातच गेली असल्याने जास्त बचत करता येण्याचीहि आशा उरलेली नाही नवीन सुधारणेच्या मार्गातील पैशाची अडचण किती तीव्र स्वरूपाची आहे, हे प्रांतिक हगामी प्रधान मंडळातील फडनवीसांच्या परिषदेत नुकतेच स्पष्ट झाले आहे मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारामधील उत्पन्नाच्या वाटणीत मुंबई इलाख्यास अन्याय झालेला असून, त्याचा दुष्परिणामहि आपल्या प्रांतास भोगावा लागणार आहे. रेल्वेजकडून काही मदत मिळेल व त्यामुळे प्रांतिक सरकारांसहि थोडे फार सहाय होईल, ह्या आशेमुळे आजपर्यंत प्रांतिक निरुत्साह तीव्रतेने प्रकट झाला नव्हता. वेजवुड कमिटीने भ्रमाचा भोपळा लवकर फोडला, हे एका दृष्टीने ठीकच झाले असे म्हटले पाहिजे कारण, त्या योगाने वस्तुस्थितीची जाणीव होऊन पुढचा मार्ग योग्य रीतीने आसण्याचे कार्य आता प्रांतिक सरकार व जनता ह्यास हाती घ्यावे लागेल

लोकशाहीचा कारभार नेहेमीच सर्चाचा असतो. आधुनिक तंत्र हिंदुस्थानात अमलात यावयाचे ठरले परंतु त्याबरोबर आर्थिक सामर्थ्याची मात्र वाढ करण्याचा विचार व प्रयत्न नीट झाला नाही. वेजवुड कमिटीने केलेल्या शिफारसी हिंदी राष्ट्रास समाधानकारक वाटणे शक्य नाही. रेल्वेजनी मोटारीच्या

वहातुकीस, त्याची स्पर्धा नियंत्रित करून, तोंड घावे ही कमिटीची सूचना प्रांतिक सरकाराच्या हितसंबंधाशी फारशी सुसंगत नाही. काटकसरीस जागा नाही, युरोपियन अधिकाऱ्यांचे पगार कायम ठेवून त्यांचे नोकरीतील प्रमाण वाढविले पाहिजे, रेल्वेजच्या व्यवस्थेत लोकप्रतिनिधींच्या मताची मानगड नको, कारभारात सुधारणा सुचविण्याकरिता युरोपियन तज्ज्ञ आणावे, इत्यादि तिच्या शिफारसी प्रगमनशील तर नाहीतच, परंतु उलट, रेल्वे व्यवस्थेत हिंदी लोकांचा हात न शिरकता युरोपियनांचे स्थान स्थिर व्हावे अशा धोरणाच्या म्हणजे राष्ट्रीय आकाक्षाशी सर्वस्वी विसंगत आहेत. काही केले तरी रेल्वेज जेमतेम चालतील इतकेच, जनतेने त्यांच्या कारभारात लुडबुडण्याचे कारण नाही, असे म्हणून वेजवुड कमिटीने आपल्या चौकशीचे व शिफारसीचे क्षेत्र अत्यंत मर्यादित केले आहे. रेल्वेजपासून फायदा तर नाहीच पण त्याच्या व्यवस्थेवर प्रातिनिधिक देखरेख पण नाही आणि त्यापासून जनतेस आर्थिक हित करून घेण्याचे साधनहि नाही. ही परिस्थिति खचित समाधानकारक नाही.

कॉफी

कॉफीच्या बिया भाजून पेयास योग्य अशा करण्यांत येतात साठवणाने त्या बिघडत नाहीत किंमत वाढवण्यासाठी त्या जाळण्याचा अलिकडचा प्रकार अजब आहे कॉफीचे उत्पत्तिस्थान अॅबिसोनिया असून तेथून ती अरबस्थानांत गेली सतराव्या शतकात लंडनमधले पहिले कॉफीगृह स्थापन झाले. अलीकडे कॉफीचा खप अमेरिकेत दाढगा आहे त्या मानाने इंग्लिश लोक कमी कॉफी पितात इंग्रजांची विशेष भक्ती चहावर आहे. तथापि, युरोपात वापरली जाणारी पुष्कळशी कॉफी प्रथम इंग्लंडमध्ये येऊन तेथून निर्गत होते कॉफीच्या ब्रिटनमध्ये होणाऱ्या आयातीपैकी निम्मी कॉफी युरोपखंडातील देशात जाते. दक्षिण अरबस्थानातल्या येमेन प्रांतात कॉफीचे उत्पादन होत असे. त्यामधूनच जगास पुरवठा होत असे आणि अजूनहि प्रसिद्ध मोचा कॉफी त्याच प्रदेशामधून येते युरोपमध्ये कॉफीपानाचा प्रसार होऊ लागला तेव्हा कॉफीच्या उत्पत्तीचे क्षेत्र मध्यअमेरिका, वेस्ट इंडीज व ब्राझिल इकडे निर्माण झाले, आणि अखेर जगास कॉफी पुरवण्याचे बाबतीत ब्राझिल देशास अग्रसरत्व प्राप्त झाले जगातील कॉफीच्या उत्पादनापैकी ७० टक्के ब्राझिलमध्ये होते आणि ब्राझिलिन कॉफीच्या निर्गतीत अमेरिकेचा हिस्सा ६० टक्के व युरोपचा ३० टक्के आहे कॉफीचा भाव अलीकडे उतरल्या कारणाने तिचा पुरवठा मर्यादित करून किंमत चढवण्याचे प्रयत्न ब्राझिलच्या सरकारने केले आहेत कॉफीच्या वार्षिक उत्पादनाचा विशिष्ट हिस्सा सरकारच्या साठवणीसाठी उत्पादकाने पाठवलाच पाहिजे अशी सक्ती करण्यात आली असून ह्या पुरवठ्याच्या काही भागाचा नाश केला जातो नष्ट केलेल्या प्रत्येक पोत्याबद्दल उत्पादकास अगदी अल्पसा मोबदला मिळतो आणि त्यामधून पोती व वहातुकीचा खर्च जेमतेम भागतो. बाजारभाव चढवण्याच्या प्रयत्नांम अलीकडे यश येऊन कॉफीच्या किमती थोड्याशा वर गेल्या आहेत. गेल्या वर्षी ग्रेट ब्रिटन मध्ये सुमारे ४३ लक्ष हॅड्रेडवेट वजनाची कॉफी आयात झाली आणि त्यापैकी १३ लक्ष हॅड्रेडवेट देशाबाहेर गेली. काही वर्षांमागे हे दोन्ही आकडे दीडपट-दुप्पट असत. कॉफीपानाची सवय कित्येक समाजात दुदम असल्याने तिचा खप, किंमत थोडी चढली तरी, कायम राहिल असे वाटते

स्फुट विचार

नफा-नुकसानीस जबाबदार कोण ?

अनेक वर्षे हिंदी रेल्वेज नुकसानीत चालल्या होत्या त्यातून जनतेस नफा तर होतच नव्हता, पण त्याच्यासाठी काढलेल्या कर्जाचे व्याज भरण्यात ५० कोटी रुपयांचे एकूण नुकसान तिला सहन करावे लागले आहे. बारा वर्षांमागे सरकारने एक योजना आखली आणि तिला अनुसरून, रेल्वेजनीं राष्ट्राच्या तिजोरीस, त्याची मालमत्ता वापरल्याबद्दल, प्रतिवर्षी चार-पाच कोटी रुपये नियमाने घावे असे ठरले त्या योजनेची अंमल-बजावणी काहीं वर्षे झाली सात वर्षांमागे आर्थिक मदी आली तेव्हापासून रेल्वेजनीं त्यांत घातलेल्या भाडवलावरील व्याज जेमतेम दिले, पण चालू नुकसानीची भरपाई घसारा निधिमधून केली. ही उचललेली रकम आणि सरकारी तिजोरीस देणे असलेली वार्षिक रकम ह्यांचे ६२ कोटी रुपये झाले, ते हिशो-बातून काढून टाकण्यांत आले सर्वसाधारण निर्धातूनहि अनेक कोटींची उचल करण्यात आली. घसारा निर्धात ३० कोटी आणि सर्वसाधारण निर्धात ५० कोटी रुपये असे जमविण्यात यावे; म्हणजेच रेल्वेजच्या घ्यास स्थैर्य व मजबुती येईल असे वेजवुड कमिटी म्हणते आर्थिक परिस्थितीत होणाऱ्या सुधारणेमुळे रेल्वे-जची मिळकत वाढेल ती त्याजमध्येच मुरवली जावी आणि कार्यक्षमतेच्या दृष्टीने त्यांचा कारभार वरिष्ठ नोकराच्या हाती थावा अशी तिची शिफारस आहे सरकारच्या सांगण्यावरून नोकराच्या प्रगारात वाढ करण्यात आली आणि काटकसरहि त्याचमुळे करणे भाग पडले, अशी तक्रार, करण्यात आली आहे तसेच युरोपियन नोकराचे पगार व सख्या कमी करणे इष्ट नाही असेहि स्पष्ट विधान कमिटीच्या रिपोर्टांत आहे कपण्याशी झालेल्या करागांच्या मुदती संपताच सरकारने त्याची व्यवस्था आपले हाती घेण्याचे अलीकडचे घोरण तिला नापसत आहे नवीन स्थापन व्हावयाच्या "रेल्वे अथॉरिटी" ने ह्या प्रश्नाचा विचार व निकाल करावा, हिंदुस्थान सरकारने करू नये असे तिचे मत आहे.

रेल्वेजचे रान वरिष्ठ नोकरांस मोकळे सोडा !

हिंदी रेल्वेजची व्यवस्था सुधारण्याचे बाबतीत वेजवुड कमिटीने केलेल्या शिफारसींचा निष्कर्ष काढावयाचा म्हणजे, नागरिक व सरकार ह्यांनी तटस्थ व अलिप्त राहून रेल्वेजचा कारभार त्यातल्या वरिष्ठ नोकरावर सोपवावा हाच तिचा अभिप्राय आहे असे म्हणावयास हरकत नाही. रेल्वेजमध्ये कोट्यवधि रुपयांचे भाडविले सरकारने म्हणजे हिंदी राष्ट्राने घातले आहे. त्यावर अल्प व्याज घेऊन राष्ट्राने संतुष्ट रहावे, फायदा मिळवण्याची व मालकीहक्क गाजवण्याची हाव घरू नये असे वेजवुड कमिटीचे सांगणे आहे एखाद्या कंपनीस कर्जाक भाडविले देणाऱ्या घनकोस ज्याप्रमाणे त्याने दिलेल्या कर्जावर व्याज तेवढे ठरलेल्या दराने घेण्याचा हक्क असतो आणि फायद्यामध्ये हिस्सा मागता येत नाही, त्याप्रमाणे हिंदी जनतेच्यातर्फे हिंदुस्थान सरकारने डिवेंचर्स धारण करणाराची (भाग धारण करणाराची नव्हे) भूमिका स्वीकारावी आणि रेल्वेजचा कारभार कसा चालला आहे इत्यादि बाबतीत निष्कारण चौकशी करू नये असे तिचे म्हणणे आहे. सरकार व जनता हे, जर

केवळ व्याजाचे घनी तर रेल्वेजच्या उद्योगाचे मालक तरी कोण ? असा प्रश्न येथे उद्भवतो नवीन निर्माण व्हावयाच्या "रेल्वे अथॉरिटी"ने रेल्वेजच्या कामाकडे दुरून पहावयाचे आणि सरकारने व कायदेमंडळाने त्यात ढवळाढवळ करावयाची नाही असे म्हटले म्हणजे वरिष्ठ नोकराच्या व व्यवस्थापकाच्या हाती सर्व सत्ता थाववयाची असाच त्याचा अर्थ सरळ होतो. लोकानीं रेल्वेजमध्ये भाडविले घातले आणि त्यापासून झालेले अनेक कोटी रुपयांचे नुकसान सोसले त्यास रेल्वे कारभारवर अधिकार चालवू नका असे सांगणे हा कोठला न्याय ? रेल्वेज जणू काय कोणासहि जबाबदार नसलेल्या वरिष्ठ अधिकाऱ्याची मालमत्ता आहे अशी भावना वेजवुड कमिटीच्या रिपोर्टांत स्पष्ट दृष्टोत्पत्तीस येत आहे.

फ्रान्सवरील आर्थिक गडांतर

फ्रेंच सरकाराची सापत्तिक स्थिति इतकी बिघडून गेली आहे की, मामुली उपचारांनी ती सुधारण्याची आशा नाही हे केव्हाच स्पष्ट झाले होते तीव्र उपायांची योजना व्हावी म्हणून फ्रेंच मंडळाने कायदेमंडळाकडून मर्यादित काळपर्यंत सर्वाधिकाराची मागणी केली होती, ती फेटाळली गेल्याकारणाने मन्त्रिमंडळच बदलण्याची पाळी आली तथापि, मन्त्रिमंडळ बदलले म्हणून परिस्थिति तात्काळ थोडीच बदलणार आहे ! ह्याचा अनुभव नवीनमन्त्रे मंडळास येऊन त्यानेहि जालीम उपाय योजण्यास जादा अधिकार सरकारास देण्यात यावे अशी मागणी कायदे-मंडळाकडे पुन्हा केली आहे सरकारी तिजोरी रिकामी झाली आहे, सरकारचे मामुली उत्पन्न अगुने पडत आहे, धड्याले सड्डेबाजी करून सोने देशाच्या बाहेर पाठवीत असल्याने चल-नाचे तारण कमी झाले आहे, व्यवहारात जरूरीइतका पैसा खेळनासा झाला आहे, अशा एवढा दोन, अनेक आपत्ति फ्रेंच राष्ट्रावर आल्या आहेत त्याचे निवारण करण्यास कडक योजना अमलात आणल्या जाणे अनिवार्य आहे. आर्थिक परिस्थिति सुधारण्याचा सरकारचा निश्चय व सामर्थ्य ह्यांवर जनतेचा विश्वास बसल्यावाचून विधायक कृति घडून येणे अशक्य आहे. फ्रान्ससारख्या जगातील प्रमुख राष्ट्रांवर असले सकेट यार्डे ही दुर्दैवाची गोष्ट आहे व त्यामधून फ्रेंच लोक निभावून निघतील अशी सार्वत्रिक इच्छा असणे स्वाभाविक आहे फ्रेंच हुंडणा वळीचा दर १ पौंड स्टर्लिंग = १०५ फ्रँक असा इंग्लंड व अमेरिका ह्या राष्ट्रांच्या समतीने निश्चित करण्यात आला होता तो आता १२५ फ्रँक त्याच्याहि खाली म्हणजे १५० फ्रँकपर्यंत घसरू देण्याचे घोरण फ्रान्सला अगीकारावे लागत आहे तथापि फ्रेंच राष्ट्रांच्या अदहवणीच्या स्थितीत ह्याहि घोरणास पाठिंबा देण्याचे ब्रिटिश व अमेरिकन सरकाराने ठरविले आहे, ही समाधानाची गोष्ट आहे

सर सोराबजी पोचखानवाला ह्यांचा मृत्यु

सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि० चे मॅनेजिंग डायरेक्टर, सर सोराबजी पोचखानवाला, हे गेल्या रविवारी ता ४ जुलै रोजी मरण पावले गेले काहीं दिवस त्याची प्रकृति चिंताजनक झाली होती, ती सुधारली नाही. आधुनिक बँकिंगचा धडा हिंदी लोकांस करता येणार नाही, अशी सर्वसाधारण समजूत मागे प्रचलित होती. सर सोराबजींनी मोठ्या आत्मविश्वासाने व अविश्रांत परिश्रमाने सेंट्रल बँकेची स्थापना व तिची जोपासना

केली. बँकेच्या प्रगतीच्या मार्गात अनेकानी अडथळे आणले, तथापि सोराबजींची बँक सर्व संकटांतून पार पडली व आतां तिला हिंदी बँकिंगच्या क्षेत्रात पहिल्या दर्जाचा मान प्राप्त झाला आहे तेवढ्यावरच सर सोराबजींचें समाधान झालें नाहीं. सेंट्रल एक्सचेंज बँक ऑफ इंडिया ह्या हिंदी एक्सचेंज बँकेची गेल्या सप्टेंबरात लंडन येथें स्थापना करून त्यांनी ह्या नव्या क्षेत्रांत धाडसानें प्रवेश केला. आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा विस्तार फार मोठा असल्याकारणानें जुन्या परदेशी एक्सचेंज बँकांशी स्पर्धा करणें नव्या हिंदी बँकांस शक्य होत नाहीं व ह्यामुळेच एक्सचेंज बँक काढण्याचें धाडस कोणी करीत नाहीं. हिंदी अंतर्गत व परदेशीय व्यापारास उपयोगी पडला पाहिजे असा पैसा एक्सचेंज बँकांचे हातीं जातो व देशी जॉइंट स्टॉक बँकांसहि त्याची स्पर्धा जाणवते. सर सोराबजींच्या प्रगतिपर वृत्तीमुळे त्यास ही परिस्थिति रुचली नाहीं व सेंट्रल बँक ऑफ इंडियाचे मार्फत त्यांनी लंडन येथें एक्सचेंज बँक स्थापन करण्याचें कामात पुढाकार घेऊन तिचें कामकाज सुरू करून दिलें सर सोराबजींच्या मृत्युमुळे हिंदी बँकिंगचें लवकर न भरून येण्याजोगें फार मोठें नुकसान झालें आहे, ह्यांत सशय नाहीं

शेतकी सहकारी पतपेढीचे पोटनियम

नवीन शेतकी सहकारी पतपेढ्या स्थापन करण्याचे बाबतीत सुधारलेले शेअर-पद्धतीचे पोटनियम अ (१) च्या प्रती सहकारी खा याकडे शिल्क नसल्याने भासणारी अडचण दूर करण्याकरितां अहमदनगर जिल्हा इन्स्टिट्यूटनें जरूर त्या सर्व दुरुस्तीसह

व पोटनियमासह अ (१) पत्रकाच्या प्रती गेल्या वर्षी छापून घेतल्या. त्यास रजिस्ट्रारसाहेबाची आगाऊ संमति घेण्यात आली होती. पहिल्या प्रतीच्या ५,००० प्रती तावढतोव खपल्याकारणानें आतां ही दुसरी आवृत्ति प्रसिद्ध करण्यात येत आहे ह्यामुळे लोकांची गैरसोय नाहींशी होईल सदरहु पत्रकासोबत नवीन शेतकी पतपेढ्या स्थापन करावयास लागणारी जरूर ती सर्व माहिती अत्यंत सोप्या शब्दात दिलेली आहे सहकारी पतपेढीची स्थापना, तिच्या सभासदांनीं लक्षात ठेवावयाच्या गोष्टी, पतपेढीचे पोटनियम, पतपेढी रजिस्ट्रार होण्याकरितां करावयाच्या अर्जाचा नमुना, इत्यादि सर्व माहिती ह्या पत्रकात आली आहे. श्री म कृ प्रधान, जी. डी. सी. ए., (ऑडिटर, को सो नगर) ह्यांनी हें पत्रक लिहिलें व दुसरी आवृत्तीहि त्यांनीच सुधारून तयार केली. नगर जि. सहकारी इन्स्टिट्यूटच्या ऑनररी सेक्रेटरी-कडून पत्रकाच्या प्रती मिळू शकतील

आपले पैसे खर्च झाल्याचा योग्य मोबदला

मिठाई शाखेजुलै तुळजाराम मोदी यांचे देशी बनारसी साखरेच्या मिठाईचे दुकान रत्नागिरीच्या हपूस आंबा बफी आंब्याची शक्तिवर्धक

आगाऊ ऑर्डर दिल्यास हजारों रुपयांची मिठाई पुरवूं शकू तुळजाराम मोदी, मुख्य कारखाना, मोती चौक, सातारा

लक्षांत ठेवा] १९३७-३८ सालअखेर [लक्षांत ठेवा

कॉमनवेल्थचे तृतीय मूल्यमापन होणार

"जनतेच्या सहानुभूतीमुळेच "कॉमनवेल्थ"ने सर्व विमा सस्थांत अयस्थान मिळविलें आहे व त्याचद्वल आम्ही जनतेचे अत्यंत आभारी आहोंत"

श्री. आर. एन. अभ्यंकर, बी ए, एलएल-बी
मॅनेजिंग एजंटस्,

दि कॉमनवेल्थ अँडुअरन्स कंपनी, लिमिटेड
११ बुधवार पेठ, पुणे नं २.

महाराष्ट्रातील प्रत्येक ठिकाणी भरपूर कमिशनवर एजंट्स नेमणें आहेत तरी विशेष माहिती-करितां हेड ऑफिसकडे पत्रव्यवहार करा

"अर्थ" ग्रन्थमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सहकार, बँकिंग इत्यादि विषयावरील सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेची पुस्तके.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
  - २ रिझर्व्ह बँक
  - ३ व्यापारी उलाढाली
- वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय झालें आहे.

क्रि. १४ (ट. स निराळा)

व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रन्थमाला,
पुणे ५.

१२ वर्षे पुण्यांत लोकादरास पात्र झालेले

★ महिंद्रकर ब्रदर्स ★

यांचे येथें आपले कपड्यांची खरेदी करा अगर करवून घ्या.

बुधवार चौक, पुणे

बँकिंगचे क्षेत्रांतील नामवंत पुढारी सर सोराबजी पोचखानवाला

—०—

हिंदी बँकिंगची सर सोराबजी पोचखानवाला ह्यांनी केलेली सेवा बँकिंगच्या इतिहासांतून कधीच विसरली जाणार नाही, इतकी ती महत्त्वाची आहे. आधुनिक पद्धतीच्या व्यवहाराशी हिंदुस्थानातील लोक विशेषसे परिचित नसताना व बँकिंगचे व्यवहार हिंदी व्यवस्थेसाठी चांगले चालणें अशक्य आहे असे सर्वसाधारण मत प्रचलित असताना सर सोराबजींनी घडाडीने करून दाखविलेले कार्य खरोखरच कौतुकास्पद आहे. ९ ऑगस्ट, १८८१ रोजी त्यांचा मुंबई येथे जन्म झाला. सहाव्या वर्षी त्यांचे वडील निवर्तले. सोळाव्या वर्षी मॅट्रिकची परीक्षा देऊन त्यांनी कॉलेजात प्रवेश केला, परंतु पहिल्याच परीक्षेत अयशस्वी होऊन त्यांनी चार्टर्ड बँकेत २० रुपये दरमहावर कारकुनी पत्करली. बँकेच्या कामात त्यांची बुद्धि प्रकट झाली व त्यातील सर्व व्यवहाराची आमूलाग्र माहिती त्यांनी करून घेतली. फावल्या वेळात अभ्यास करून त्यांनी अकॉन्टन्ट्सीच्या परीक्षा दिल्या. परदेशी एक्सचेंज बँकातून हिंदी लोकांच्या बुद्धीचे व परिश्रमाचे चीज होत नाही, ह्याचा कटु अनुभव त्यास लवकरच आला, परंतु धीर खचून न देता सोराबजींनी अभ्यास चालू ठेवून इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ बँकर्सचे पहिले हिंदी सर्टिफिकेटेड असोसिएटेड होण्याचा मान मिळविला. बँक ऑफ इंडिया ह्या नवीन निघालेल्या हिंदी संस्थेत त्यास चांगली नोकरी मिळाली, परंतु तेथेहि युरोपियन व हिंदी नोकरात करण्यात येणारा भेद त्यास रुचला नाही. त्याच सुमारास निघालेल्या मर्चंट्स बँकेस मॅनेजर हवा होता, परंतु सोराबजी हे फार तरुण म्हणजे फक्त २६ वर्षांचे असल्याने ती नालायकी ठरविण्यात आली! शेवटी सोराबजींनी स्वतःची एक बँक काढण्याचा विचार निश्चित करून त्यांनी बँक ऑफ इंडियातील आपल्या २७५ रु पगाराच्या जागेचा राजीनामा देऊन टाकला.

सोराबजींच्या नियोजित बँकेचे डायरेक्टर होण्यास मुंबईतील वजनदार लोकांपैकी कोणीच कबूल होईना अखेर सर फिरोजशहा मेहता ह्यांनी डायरेक्टर बोर्डाचे अध्यक्ष होण्यास कबुली दिली व सोराबजी हे आपल्या स्वतःच्या बँकेचे मॅनेजर बनले. तीन महिन्यांचे आत २० लाखांचे भाडवळ जमून बँक चालू झाली.

बँकेस सुरवातीची वर्षे बरीच कठीण गेली. १९१३-१४ चे आसपास कित्येक मोठ्या हिंदी बँका कोसळल्या, परंतु सेंट्रल बँकेच्या अध्यक्षांनी व डायरेक्टरांनी आपल्या बँकेचा बचाव केला. आपल्या ठेवी एकदम परत मागणाऱ्या लोकांनी सेंट्रल बँकेस अनेक वेळा पेंच घातलेला आहे, तथापि त्यातून ती व्यवस्थितपणे पार पडलेली आहे. तिच्या प्रगतीविषयी अनेकांस वैषम्य वाटून तिच्या मार्गात आड येण्याचे कित्येक प्रयत्न करण्यात आले. प्रत्येक वेळी सोराबजी पोचखानवाला ह्यांनी मोठ्या घडाडीने व चतुराईने बँकेच्या हिताचे संरक्षण केले व बँकेची जोपासना करून तिला वाढवले. सेंट्रल बँकेची स्थापना, तिचा प्रचंड विस्तार, तिचे अवाढव्य व्यवहार व हिंदी बँकिंगचे क्षेत्रात तिला प्राप्त झालेले पहिल्या दर्जाचे स्थान ही सर्व बँकेचे संस्थापक व सूत्रधार सर पोचखानवाला ह्यांच्या परिश्रमाची फळे आहेत. हिंदी म्हणून तुच्छतेने अवहेलना करणारे युरोपियन बँकर आपल्या घुंघ्याविषयी प्रभू उपस्थित झाला असता सर सोरा-

बजींकडून मार्गदर्शनाची अपेक्षा करू लागले एवढा मोठा फरक त्यांनी आपल्या कर्तबगारीने घडवून आणला. कित्येक व्यापारी मंडळ्यांस सहाय करून व इतरांस भाडवळ उभारण्यास मदत करून त्यांनी हिंदी उद्योगधंद्याची प्रगति घडवून आणली आहे. युरोपियन व्यवस्थेसाठी १९२० साली सुरू झालेली यूनियन बँक अडचणीत आली, तेव्हा तिची पुनर्घटना करून तिला मजबूत पायावर बसविण्याचे काम सर सोराबजींनीच केले.

अलायन्स बँक ऑफ इंडियाच्या दिवाळ्यामुळे टाटा इंडस्ट्रिअल बँक अडचणीत आली, त्यावेळी सर सोराबजींनी तिची देणीवेणी सेंट्रल बँकेकडे वर्ग करून, तिच्या अनेक शाखांसह टाटा बँकेस १९२३ साली आत्मसात केले. अशा रीतीने अनेकांचे नुकसान वाचले व सेंट्रल बँकेच्या विस्तारासहि चालना मिळाली. युरोपियन व्यवस्थेस हिंदी व्यवस्थेसाठी नमावे लागले! इंपीरियल बँकेच्या स्थापनेनंतर इतक्या मोठ्या महत्त्वाची दुसरी कोणतीहि गोष्ट हिंदी बँकिंगच्या इतिहासात नमूद नाही! आज सेंट्रल बँकेकडील ठेवी २६ कोटी रुपयांच्या आसपास असून तिच्या शाखा व उपशाखा ह्यांची संख्या सुमारे ८० आहे. सेंट्रल बँकेच्या स्थापनेपासून तिचे चालकत्व सर सोराबजी ह्यांचेकडेच होते.

सर सोराबजी पोचखानवालांचे चरित्र म्हणजे मुंबईमधीलच नव्हे, तर हिंदुस्थानातील बँकिंगच्या प्रगतीचा इतिहास होय. सिलोनमधील बँकिंगच्या चौकशी कमिटीचे ते अध्यक्ष होते व काश्मीरमधील सरकारी बँकेसबधी सहा देण्याकरिता त्याची योजना झाली होती. पुणे येथील बँक ऑफ महाराष्ट्राचे उद्घाटन त्यांचेच हस्ते गेल्या वर्षी झाले, हा महाराष्ट्रातील बँकिंगच्या प्रगतीस एक शभशकुनच समजला पाहिजे.

एका निश्चित ध्येयाकरिता सर सोराबजींनी आपले तन-मन-धन अर्पण केले व हिंदी लोकावरील नालायकीचा द्याग काढून टाकून त्यात आत्मविश्वास निर्माण केला. सर सोराबजींचे चरित्र स्फूर्तिदायक असून त्यापासून पुष्कळच बोध घेता येण्याजोगा आहे. एक्सचेंज बँकिंगमध्ये म्हणजे आयात-निर्गतीच्या व्यापारांतील बँकिंगमध्ये हिंदी बँकांस अद्याप स्थान मिळालेले नाही. ही उणीव दूर करण्याकरिता लंडन येथे त्यांच्याच पुरस्काराने गत साली एक एक्सचेंज बँक स्थापन करण्यात आली. ह्या परदेशात स्थापन झालेल्या पहिल्या हिंदी एक्सचेंज बँकेची सेंट्रल बँकेप्रमाणेच भरभराट होवो, असेच कोणासहि वाटे. सदरहु नव्या उपक्रमास योग्य मार्गदर्शन करण्याकरिता सर सोराबजींस आणखी थोडे आयुष्य लाभले असते, तर किती तरी बरे झाले असते.

मालेगांव तालुका (जि नाशिक) सहकारी वृत्त

मालेगांव तालुक्यात माणके को. के. सोसायटी रजिस्टर झाली असून तिची पहिली वार्षिक साधारण सभा माणके येथे गांवाचे चावडीत ता २२-६ ३७ रोजी श्री. बी. एस. हिरे, बी. ए., एल. एल. बी., एम. एल. ए., यांचे अध्यक्षतेसाठी झाली, त्यावेळी बँकेचे सीनिअर इन्स्पेक्टर व सुपरवायझर हेहि हजर होते. सीनिअर इन्स्पेक्टर सागे. यांनी सोसायटीचे कामकाज कसे चालवावे याबाबत माहिती दिली.

बंगलोर येथील सहकारी परिषद

गेल्या शनिवारी व रविवारी असिल भारतीय सहकारी परिषद बंगलोर येथे भरली होती. प्रातिक व सस्थानांतील सहकारी बँका व इन्स्टिट्यूट्स ह्यांच्या प्रतिनिधींनी एकत्र जमून आपल्या कार्यात येणाऱ्या अडचणी व उद्भवणारे प्रश्न ह्यांची चर्चा करावी आणि त्यांवर उपाय शोधून काढावे हा सदरष्टु असिल भारतीय परिषदेचा हेतु असतो. अलीकडे रिझर्व्ह बँकेने काहीं महत्त्वाच्या विषयांबाबत पत्रके प्रसिद्ध केली आहेत आणि त्यांत सहकारी कार्यकर्त्यांस कित्येक सूचनाहि केल्या आहेत उदाहरणार्थ, जमीन गृहणाच्या प्रातिक बँकाची घटना सहकारी प्रकाराची नसावी आणि ती सयुक्त भांडवलाच्या म्हणजे जॉईंट स्टॉक तऱ्हेची असावी असे मत रिझर्व्ह बँकेमार्फत व्यक्त करण्यात आले आहे आणि त्यावर "अर्थ" मध्ये टीका मागेच येऊन गेली आहे. तथापि, डिबेंचर्सची मुदत काय असावी आणि ती कशी काढण्यात यावी, सेंट्रल बँकांच्या व्यवस्थापक मंडळाची घटना कोणत्या प्रकारची असावी, त्यांनी अल्प मुदतीची व वाढवून मुदत दिलेली कर्जे ताळेबदात व हिशोबात स्वतंत्र दाखवावी, प्राथमिक पतपेढीच्या सभासदांस केवळ पिकासाठी व पिकांच्या तारणावरच कर्ज देण्यात यावे, त्यांनी पिके विकून आलेला पैसा कर्जफेडीत देण्याची सक्ती असावी, शेतकऱ्यांच्या पेढ्या केवळ कर्जासच मर्यादित न होतां त्यांनी खरेदी विक्री इत्यादि अनेक कामे सभासदांचे सोयीसाठी हाती घ्यावी, दुष्काळासारख्या कारणावाचून सभासदाने बाकी थकवल्यास ती त्यांच्या मालमत्तेच्या खरेदीमधून तात्काळ वसूल केली जावी, इत्यादि विविध सूचना रिझर्व्ह बँकेने केल्या आहेत, त्या बंगलोरच्या परिषदेपुढे चर्चेसाठी मांडल्या गेल्या होत्या.

हाशिवाय आणखी कित्येक विषय सुचवण्यात आले होते प्रातिक सहकारी बँकांस थाव्या लागणाऱ्या प्राप्तीवरील कराच्या वसुलीची पद्धति, हिंदुस्थान सरकारने दिलेल्या ग्रॅंटमधून सहकारी अधिकाऱ्यांच्या शिक्षणाची होत असलेली तरतूद निरनिराळ्या प्रांतात कशी आहे हे पाहून तीमध्ये फेरफार सुचवण्याची आवश्यकता, हिंदुस्थानातील सहकारी चळवळीसंबंधाने चौकशी होण्याचे महत्त्व, प्रत्येक प्रांतात सहकारमत्री व रजिस्ट्रार ह्यांस सल्ला देण्याकरिता प्रातिनिधिक स्वरूपाचे मंडळ नेमण्याचा उपयोग, सहकारी सस्थांची येणी नोकराकडून वसूल करण्यासाठी पगाराच्या काहीं अंशावर जती आणता यावी म्हणून सिव्हिल प्रोसिजर कोडमध्ये घुस्तती, प्रातिक सहकारी इन्स्टिट्यूटसना सरकारकडून पुरेशी आर्थिक मदत मिळण्याचे आगत्य, शेतीच्या मालाची पद्धतशीर विक्री होण्याबाबत कोठारांची वगैरे व्यवस्था, सहकारी व्यवहार व घटना ह्यांचा शास्त्रशुद्ध अभ्यास व त्या विषयांचे सशोधन होण्यासाठी योजना इ. विषय परिषदेपुढे विचारासाठी मांडले गेले. वरील यादीवरून परिषदेत किती महत्त्वाच्या विषयांची चर्चा झाली, ह्याची कल्पना सहज येईल.

बंगलोरच्या सहकारी परिषदेची दोन अग्रे होती व त्यामुळे तिला दोन अध्यक्ष होते. सर पुतना चेटी ह्यांनी प्रतिनिधींचे स्वागत केले. व्हाइसरॉय लॉर्ड लिनलिथगो व म्हैसूरचे महाराज ह्यांचे परिषदेस उत्तेजनपर सदेश आले होते आणि म्हैसूरचे दिवाण, सर मिर्झा इस्माइल, हे स्वतः उपस्थित होते प्रातिक बँकांच्या विभागाचे अध्यक्ष, कराचीचे प्रसिद्ध पुढारी श्री. जमशेद मेथा,

ह्यांनी आपल्या भाषणात सरकारने सहकारी बँकेस स्वातंत्र्य देण्याचे महत्त्व प्रतिपादले. इन्स्टिट्यूटसच्या विभागाचे अध्यक्ष, श्री. रामदास पंटलू, ह्यांनी हिंदी सहकारी चळवळीचे विस्तृत सिंहावलोकन केले आणि विधायक सूचनाहि केल्या. प्रातिक इन्स्टिट्यूटसची सध्याची दुर्बलतेची स्थिति ह्या विषयाचे विवेचन त्यांच्या भाषणात येणे अपेक्षित होते परंतु तो महत्त्वाचा प्रश्न त्यांच्या भाषणांतून सर्वस्वी गळला, हे आश्चर्यकारक आहे आम्हीं उल्लेखिलेल्या विविध विषयांवर परिषदेत ठराव पास करण्यात आले

फिल्मसची आयात व त्यावरील जकातीचे उत्पन्न

हिंदी सिनेमाच्या धव्याची सुधारणा कशी होत आहे, हे सालील आकड्यांवरून दिसून येईल परदेशी तयार फिल्मसची व कच्च्या फिल्मसची आयात ह्या दोहोंतहि सालोसाल वाढ झालेली त्यावरून समजेल.

परदेशी कच्च्या फिल्मसची आयात

वर्ष.	लांबी (फूट) कोटि लक्ष	किंमत (लक्ष रु.)	त्यावरील जकातीचे उत्पन्न (लक्ष रु.)
१९३४-३५	६, १	२१३	४३
१९३५-३६	६, ७	२१	४३
१९३६-३७	६, ७८	२३३	५३
परदेशी तयार फिल्मसची आयात			
१९३४-३५	०, ९०	२४३	८३
१९३५-३६	०, ८५	२४	९३
१९३६-३७	०, ९४	२५	९३

पंचकमिटीचे क्लासेस

माढा तालुका को सुपरवायझिंग युनियनचे कार्यक्षेत्रात सोलापूर जिल्हा को इन्स्टिट्यूटचे विद्यमाने माढा, शेटफळ व कुडुवाडी या तीन ठिकाणी एकंदर २६ सोसायट्यांचे पंच ता २४, २५ व २६ जून, १९३७ रोजी बोलावून त्यांना सविस्तरपणे सहकारी कायदा, पंचकमिटीची कर्तव्ये, पंचकमिटीवर पडत असलेली जबाबदारी, पंचकमिटीचे व सहकारी चळवळीचे महत्त्व, वगैरेबाबत मे. जी. डी. साठे इन्स्टिट्यूटचे चेअरमन, मि. आर. पी. पाटील सुपरवायझर, मि. बी. डी. मिसाल प्रॉ. ऑफिसर व मि. एस. आर. पाटील असि० सुपरवायझर यांनी परिणामकारक भाषणे करून माहिती सांगितली प्रत्येक सभेस सोसायट्यांचे पंच व इतर मॅम्बर असे सुमारे ७५ सभासद हजर होते. प्रत्येक ठिकाणी सोलापूर जिल्हा इन्स्टिट्यूटचे चेअरमन मे. जी. डी. साठे यांनी अध्यक्षस्थान स्वीकारले होते. कुडुवाडी येथे पंचकमिटीचे क्लासास मे. नाटकणी, अग्नि आर्गनायझर, हे हजर होते, व त्यांनी सहकारी चळवळीचे महत्त्व सांगून, पंचकमिटींना आपल्या सोसायट्यांच्या इतर सभासदांची कशी सर्वांगीण सुधारणा करिता येते याबाबत शेतकऱ्यांना व सभासदाना उपयुक्त अशी माहिती सांगितली

पायोनियर ड्राइंग हाऊस, पुणे,

रंगीत कापडाचे व चिदाचे व्यापारी

एरोभाक मिटिंग, सडीकाम, पक्क्या रंगाचे छापकामाचा व रंगविण्याचा कारखाना

भिकारदास मारुतीरोड, 'दातेवाडी' ६२५ सदाशिव पेठ

दक्षिण आफ्रिकेत सोन्याचा धूर

सोन्याच्या चढलेल्या भावामुळे खाणींचा धूरा करणाऱ्या मंडळ्यांची कशी चलती आहे आणि दक्षिण आफ्रिकेसारख्या देशांतील सरकारांचे उत्पन्न कसे विलक्षण वाढले आहे ह्याची कल्पना घेण्यास एका मंडळीच्या व्यवहाराची माहिती दिली असता पुढे होईल "यूनियन कॉर्पोरेशन" ह्या कंपनीस गेल्या वर्षी ४२ कोटि रुपये नफा झाला. त्यापैकी निम्हाच्या वर रकम डिब्रिड्डच्या स्वरूपांत भागीदारांमध्ये वाटण्यांत आली आणि १८ कोटि रुपये दक्षिण आफ्रिकेतील सरकारच्या तिजोरीत कराच्या मार्गाने गेले। ह्या कंपनीच्या मालकीच्या खाणींमध्ये कामावर ३ लक्ष तद्देशीय व ३७ हजार युरोपियन लोक आहेत.

नारायण दया औषधालय, मुंबई-

या औषधालयाचे चालक श्री भि. स. गोटीवरेकर हे वनस्पतीशास्त्रांत अनुभवी व तज्ज्ञ असे आहेत यांनी अनेक रोगांवर उत्तम औषधे तयार केली असून, गिरगांवांत याचा मोठा औषधे करण्याचा कारखाना आहे. याचे नारायण दया केशवर्धक तेल व दूधपावडर सर्व मुंबईभर प्रसिद्ध आहेत स्वतंत्र उद्योगधंदे करू इच्छिणाऱ्या तरुणांनी याचा किंत्ता नजरेसमोर ठेवण्यासारखा आहे

सिलोनचे व्यापारी प्रतिनिधि

सिलोनचे सरकारी व्यापारी प्रतिनिधि श्री कातावाला मुंबईत येत असून सिलोनी व हिंदी धंदेवाल्याचे व्यापारी संबंध दृढ करण्याचा प्रयत्न करणार आहेत.

P. W. D.

1 Sealed tenders are invited for improving the surface of certain miles of the Dharamtar Mahableshwar Road between miles 1/3 and 62 Approximate cost of work Rs 1,22,300/-

2 Earnest money required Rs. 1,225/-

This will be forfeited if successful tenderer fails to complete contract documents.

3. Tender forms and conditions of contract may be obtained from the Office of the Under-signed upto 30th July 1937 on payment of Rs. 3/- for each tender form.

4 Tenders, sealed and superscribed with the name of work, will be received by the Under-signed upto 1 P M on 9th August 1937 and opened on the same day

5 The Superintending Engineer, Southern Circle reserves the right to reject any or all of the tenders without assigning any reason therefor.

6 The tender should be accompanied by a solvency certificate from the Collector of the District or by a Banker's certificate of financial stability.

Sd/- O D. O'SULLIVAN
Executive Engineer, R. Dn.

अर्थशास्त्र

लेखक—प्रो वा गो काळे व प्रो. व गो कर्वे
पृष्ठसंख्या सुमारे ३००; किंमत तीन रुपये
• ह्या ग्रंथांत अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धान्तांचे विवेचन केले आहे.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street,
Bombay

716 Sadashiv Peth,
Poona City.

नागपूर प्रीमियर को-ऑपरेटिव्ह हाउसिंग सोसायटी, लिमिटेड.

टिळक पुतळ्याजवळ, नागपूर सिटी

	रुपये
अधिकृत भाडवळ	१,००,०००
जमा असलेले भाडवळ	८२,०००
रिझर्व्ह फंड	२,७९४
इतर फंड	८९०
मुदतबंद ठेवी	१,६४,२४१
सेविंगज बँक ठेवी	६,४७०
मंत्राकडून येणं असलेलें कर्ज	२,६८,९३०
सरकारी रोखे व तत्समान रोख्यात	

गुंतविलेली एकूण रकम ४१,५०८

सोसायटी जास्त कमी मुदतीच्या ठेवी स्वीकारते ठेवींची रकम पूर्ण सुरक्षित शेअर्स वित्त मिळतात. आतापर्यंत डिब्रिड्ड पाच टक्याहून केव्हाही कमी दिले गेले नाही सोसायटी आपल्या मंत्राना त्याच्या घराचे तारणावर कर्ज देते.

सोसायटीसंबंधीच्या पूर्ण माहितीसाठी पत्र-व्यवहार करा अगर समक्ष भेटा

जॉइंट ऑनररी सेक्रेटरीज

तमाम दत्त रोगांचा नाश करून दात स्वच्छ व चळकट
देवणारी सर्वोत्तम!

पोखाल

ब्लूकॅथपावडर

पोखाल ब्रँड को (रजिस्टर्ड) पूना सिटी

प्राप्तीवरील कराची वसूली

सरकारी तिजोरीत झालेला एकूण जमा—कर चुकवण्याचे प्रयत्न—व्यापारविषयक परिस्थितीचा करवसूलीवर परिणाम

१९३५-३६ साली प्राप्तीवरील कर व सुपरटॅक्स मिळून हिंडू-स्थान सरकारास १७ कोटी, ५ लक्ष रुपये उत्पन्न झाले १९३४ साली १७ कोटी, ५२ लक्ष रुपये जमा झाले होते १९३५-३६ साली ३७,७७२ लोक प्रथमच कराचे कक्षेत आले व २७,२६७ लोकांची नावे यादीतून गळाली. मुंबई इलाख्यात ६,४१२ लोकांस नव्याने कर लागू झाला आणि ३,९८६ लोकांची नावे कराच्या आकारणीतून कमी झाली.

इडियन इन्कमटॅक्स ॲक्ट (१९२२) च्या २२ (२) व्या कलमान्वये करास पात्र असणाऱ्या इसमाने मागील सालांतील आपल्या उत्पन्नासबधी तपशील सरकारास सादर करावा लागतो. ह्या तपशीलातील आकडा मान्य करून ज्यास्ती चौकशी न करता इन्कमटॅक्स अधिकाऱ्यांनी कराची आकारणी केली असती, तर १९३५-३६ साली ३६ कोटी रुपये कमी वसूल झाले असते म्हणजे, शहरातील सुमारे २८ रुपये अधिकाऱ्याच्या दक्षतेमुळे कराच्या आकारणीतून निसटण्याचे टळले

सेंट्रल बोर्ड ऑफ रेव्हिन्यूच्या प्राप्तीवरील करासबंधांतील अहवालांत, कर टाळण्याचे प्रयत्न कसे करण्यात येतात, ह्यासबधी काहीं घडलेली उदाहरणे दिलेली आहेत.

(१) एका वजनदार गृहस्थाने प्राप्तीतून कापून घेतलेल्या कराचा रिफंड मिळावा अशी मागणी केली, परंतु चौकशीअंती त्याचेकडेच एक लक्ष रुपये कराची बाकी निघाली !

(२) एक दुकानदार त्याजवर कराची आकारणी झाल्यापासून, दरसाल खोटे तक्ते भरित असे एकदा अचानकपणे त्याचे दुकानातील हिशेब तपासण्यांत आले तेव्हा ही लबाडी उघडकीस आली

(३) आपल्या पत्नीला फर्मचे भागीदार करून उत्पन्न कमी दाखविण्याचे कित्येक प्रयत्न अधिकाऱ्यांनी निष्फळ केले

(४) एका वकिलाने आपल्या हिशेबात फीची सर्व वसुली दाखविली नाही कोर्टातील रेकार्डांवरून व स्थानिक व्यापाऱ्याच्या वग्यांवरून हे उघडकीस आले

(५) एका गृहस्थाने नफ्यापैकी ४० हजार रुपये हिंदी सस्थानांतील काहीं अस्तित्वात नसलेल्या सावकाराचे खाती जमा केले

१९३४-३५ च्या अखेर वसुलीची जेवढी रकम बाकी राहिली होती, त्यापेक्षा १९३५-३६ अखेर बाकी अधिक राहिली असल्याचे रिपोर्टांवरून समजते

प्राप्तीवरील कराची वसुली व्यापाऱ्यांचे मिळकतीवर अवलंबून असते आर्थिक परिस्थिती सुधारून व्यापार-ध्यात वाढ झाली, म्हणजे तिचे प्रतिबिंब कराच्या वसुलीत सहज पडते. १९३४-३५ साली झालेल्या नफ्यावरील कराची आकारणी १९३५-३६ मध्ये करण्यात आली, म्हणजे १९३४-३५ मधील व्यापारी तेजी मदीचा परिणाम त्याचे पुढील वर्षीच्या आकारणीवर झाला. बाजारातील मुबलक पैसा, लोकड व पोलादाच्या घद्याची भरभराट, सिमेंटच्या कारखान्याची प्रगती, इत्यादि कारणामुळे स्टॉक एक्सचेंजच्या व्यवहारात बरीच वाढ झाली व दलालांनी व सट्टेवाल्यांनी चांगले पैसे कमावले. सोन्याच्या निर्गतीचा प्रवाह अहवालाचे साली असेंड चालूच होता कापडाच्या व मोटार-गाड्याच्या ध्यात बरीच सुधारणा झाली विमाकंपन्या व साखरेचे कारखाने ह्यासहि हे वर्ष चांगले गेले. एकंदरीने, १९३४-३५ साली व्यापार व उद्योगधंदे ह्याची स्थिति त्यापूर्वीच्या वर्षापेक्षा बरी होती.

सहकारी सोसायट्यांचे दत्तर उत्तम ठेवण्याच्या सेक्रेटरीना प्रोत्साहन

सोसायट्यांचे दत्तर व्यवस्थित व नीटनेटके चालू तारखेपर्यंत पूर्ण रहाणे अत्यंत आवश्यक व महत्त्वाचे असून तिकडे विशेष लक्ष देणे जरूर वाटल्यावरून खात्याकडून सक्शुलरने वारंवार सूचना देण्यात आल्या असतील त्याप्रमाणे जो सेक्रेटरी आपले ताब्यातील दत्तर उत्तम रीतीने ठेविले त्यास योग्य ते पारितोषक देण्याचा पुणे जिल्हा को इन्स्टिट्यूटचा विचार आहे. प्रत्येक सुपरवायझिंग यूनियनकडून दत्तराबाबत शिफारसी आल्यानंतर त्या दत्तरांची इन्स्टिट्यूटने ठरविलेल्या विशिष्ट नियमानुसार व नेमलेल्या कमिटीकडून पहाणी होऊन सर्वांत उत्तम ज्याचे दत्तर ठरेल त्या सेक्रेटरीस पारितोषक देण्यांत येईल याप्रमाणे प्रत्येक तालुक्याकरिता स्वतंत्र बक्षीस ठेवण्यात येणार आहे

हिंदी विमा कंपन्यांसच काम घ्या

बाँबे लाइफ ॲशुअरन्स कंपनीची २९ वी वार्षिक सभ २६ जून, १९३७ रोजी श्री. के. एम्. मुनशी ह्याचे अध्यक्षते-खाली भरली होती. अध्यक्षानी आपल्या भाषणात विमाविषयक नवीन निलासबधी विचार व्यक्त केले ते म्हणाले:—

“(१) ह्यापुढे आणखी २० वर्षे कोणत्याहि नव्या विदेशी कंपनीस राजिस्ट्रेशनचे सर्टिफिकेट देण्यात येऊ नये. (२) री. इन्शुअरन्सचे काम काहीं एका विशिष्ट प्रमाणांत हिंदी कंपन्यांकडेच देण्यात यावे, अशी अट विदेशी कंपन्यांवर बंधनकारक असावी (३) मध्यवर्ती व प्रातिक सरकारने, स्थानिक स्वराज्य संस्था, इन्व्हेस्ट ट्रस्ट, पोर्ट ट्रस्ट, विश्वविद्यालये, इत्यादींच्या आधिकारातील विम्याचे काम हिंदी कंपन्यांसच मिळाले पाहिजे, अशी त्याचेवर सक्ति करण्यात यावी ”

माधव सोमण ब्रदर्स

भरजरी शालू, लुगडीं वगैरे.
मोहक सर्व तऱ्हेचीं पातळें

लक्ष्मी रोड

पावसाळी कोट व छत्र्या

धोतरजोडी, शर्टिंग व कोटिंगचा
भरपूर स्टॉक

पुणे २

निवडक बाजारमाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	११९-८
५% (१९३९-४४) लोन ...	१०५-३
४३% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	११७-४
४% १९४३ ...	१०६-१४
३३% विनमुदत ...	९४-११
३३% १९४७-५० ...	१०५-८
२३% १९४८-५२ ...	९९-१४

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१०७-१४
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	१०७-४
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	१०७-४
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	१११-८
५% म्हैसूर (१९५५) ...	१२२-२

मडळ्याचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३७-८
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११३-१२
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३१-०
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५४५-०
इरिशवर्ह बँक (१०० रु. चा भाग ३३% डिव्हि.)	१२७-०

रेल्वेज

झोंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि ४३%)	१०३-०
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ४३%)	९७-०
अहमदाबाद-प्रातज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. १०, बोनस ६ रु ४ आ.)	९३०-०

वीज

बाँबे ट्रॅम्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि १३%)	१४९-१
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२७७-८
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२८५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि. डिव्हि ५३%)	१३८०-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि ७३%)	१५५२-८

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९०-०
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, १७ रु. ८ आ)	१६२-०
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि. रु. ६)	३४०-०
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड रु. ७ आ. ८)	१५७७-८

सोनं-चांदी

सोनं (मिंट) प्रत्येक तोळ्यास	३४-१०-३
चांदी (मिंट) प्रत्येक १०० तोळ्यास	५१-१२-०

Ardomix

म्हणजेच आमची सुप्रसिद्ध औषधी "आर्तवदोपारी" होय. एका निष्णात स्त्री रोगचिकित्सकाच्या पाठावरून

तयार केलेले हे दिव्य औषध ५० वर्षांच्या अनुभवाने स्त्रियांच्या सर्व रोगांवर अप्रतिम गुणकारी ठरलेले आहे धुपणी, विटाळ नसणे अथवा थोडा असणे, ओटीपोटांत कळा मारणे, अकाली गर्भपात, ज्वर, कडकी, डोकें दुसणे, शौचास साफ न होणे, जीव गलथलणे, हातापायास कळा लागणे, वगैरे विटाळदोष घेणे करण्याचा इतसात गुण आर्दोमिक्स (आर्तवदोपारी) मध्ये असल्यामुळे वैद्य व डॉक्टर्स मोठ्या प्रमाणावर वापरित आहेत. इतर बाजारी औषधे याची बरोबरी करू शकत नाहीत अनुभव घेण्यास सोपे जावे म्हणून तूर्त काही दिवस एका बाटलीची किंमत फक्त २ रुपये ठेविली आहे ट ख १२ आणे निराळा गांवोगांव भरपूर कमिशनवर एजन्ट नेमणे आहेत पत्रव्यवहार करावा

हिंदुस्थान, ब्रह्मदेश, व सिलोनसाठी मुख्य विक्रेते.—

धी इंडो फॉरिन एजन्सीज. (डिपार्टमेंट न ६)
३६१ सदाशिव पेठ, पुणे शहर /

एजन्सीज.—

मुंबई—यशवंत दत्तात्रय गाडगीळ, फणसवाडी, मुंबई २
धामणगांव—मे भागवत ब्रदर्स, धामणगांव, वऱ्हाड
हरदा—चौथाजी तुळशीराम आणि सन्स, हरदा, सी. पी.
सानदेश—डॉ जी एन महाजन, मोठे वाघोदे, सानदेश.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published any where and supply it at publisher's price

The Co-operators' Book Depot.

9, BAKEHOUSE LANE,
FORT, BOMBAY.

The Only Book Depot of its Kind in India.

Specialising in

Books on Economics, Co-operation, Banking and Finance, Accountancy and Auditing, Commerce, Business Organisation, Rural Reconstruction and allied Subjects.

Books on all Subjects and of all Publishers in India, England and America are readily supplied at the published Prices

त्वरा करा
जेवणाची उत्तम सोय

न्यू प्रभाकराश्रम

नांवे नोंदवा.
माहिण्यांतून ४ फीस्ट्रस

वर १२ रु

सदाशिव पेठ, गाय आळीतील श्रीराममदिराजवळ

मनेजर—न्यू प्रभाकराश्रम

जुन्या घरांची दुरुस्ती काळजीपूर्वक करून दिली जाते
भेटा अगर लिहा—

भाऊ गंगाधर साठे, कंत्राटदार
चिमण्या गणपति, सदाशिव ५१२, पुणे.

डॉ. जोशी म्हणजे जी. जी. ब्रदर्सची
मलमें—त्वचा रोगांवर अत्यंत लवकर गुण देतात
इकनास १॥६ गरिबास फुकट १८९ सदाशिव, पुणे.

शेअरची विक्री पुनः सुरू झाली

भांडवल तरतें राहून पांच टक्के नफा

२००० महाराष्ट्रीयाना उद्योगधंदा.

“ महाराष्ट्रीयाना उद्योगधंदा मिळून रोजच्या चहाच्या कपातील साखर
महाराष्ट्रीयानां चालविलेल्या साखर-कारखान्याची मिळाली व भांडवलावर
वैकेंचें व्याज मिळालें तरी सुद्धा स्वाभिमानां महाराष्ट्रीयाना आनंदच होईल

आम्ही खादी वापरतो त्याचें कारण स्वाभिमानच
हा तुमचा शेअरफॉर्म व्हा चेक ”

प्रेफरन्स शेअर रु. १० : : : ऑर्डिनरी शेअर रु. २५

शेअर फॉर्मस व सविस्तर माहिती खालील पत्त्यावर मिळेल.

दि बृहन्महाराष्ट्र शुगर सिंडिकेट लि.

१५७ बुधवार पेठ, पुणे २

शेडगे यांच्या

मजबूत

स्वतंत्र उद्योग

वापरा.

आपल्या पैश्याचा योग्य
मोबदला मिळवा.

मजबूत
वेस्टिंग

कारखाना पत्ता—३० मिठगंज पेठ पुणे २

न. वि. वडनेरकर

जव्हेरी आणि सराफ,

राविवार पेठ, सराफ

बझार, पुणे २.

आमच्याकडे सोने, चांदी व
मोत्यांचा माल सात्रांचा मिळेल.
तसेच जुन्या जिनसा योग्य भावानें
सरेदी केल्या जातात

शुभकार्यांत भेट देण्याकरिता
सोन्याचादीच्या नमुनेदार व सुबक
वस्तु मिळतात